

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI
PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE
OIPOSDRU

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
Școala doctorală de Științe Umaniste

**POPULAȚIA DIN PROVINCIIILE CELTO-
GERMANICE ÎN MOESIA SUPERIOR ȘI
MOESIA INFERIOR (SECOLELE I-III P.
CHR.)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific,

Prof. Univ. Dr. Ionel CÂNDEA

Conducător științific în cotutelă,

Prof. Univ. Dr. Lucrețiu BÎRLIBA

Doctorand,
Valentina Matei

Seria U3 Nr. 2
Galați
2013

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI,
PROTECȚIEI SOCIALE ȘI
PERSOANELOR VÂRSTNICE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI
NAȚIONALE
OIPOSDRU

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
Școala doctorală de Științe Umaniste

**POPULAȚIA DIN PROVINCIIILE CELTO-
GERMANICE ÎN MOESIA SUPERIOR ȘI
MOESIA INFERIOR (SECOLELE I-III P. CHR.)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Doctorand,
Valentina Matei

Conducător științific,
Conducător științific în cotutelă,
Referenți științifici,

Prof. Univ. Dr. Ionel CÂNDEA
Prof. Univ. Dr. Lucrețiu BÎRLIBA
Prof. Univ. Dr. Octavian BOUNEGRU
C. Ș. gr. I Dr. Valeriu SÂRBU
C. Ș. gr. I Dr. Florin TOPOLEANU

Seria U3 Nr. 2

Galați

2013

Seriile tezelor de doctorat sustinute public în UDJG începând cu 1 octombrie 2013 sunt:

Domeniul ȘTIINȚE INGINEREȘTI

Seria I 1: **Biotehnologii**

Seria I 2: **Calculatoare și tehnologia informației**

Seria I 3: **Inginerie electrică**

Seria I 4: **Inginerie industrială**

Seria I 5: **Ingineria materialelor**

Seria I 6: **Inginerie mecanică**

Seria I 7: **Ingineria produselor alimentare**

Seria I 8: **Ingineria sistemelor**

Domeniul ȘTIINȚE ECONOMICE

Seria E 1: **Economie**

Seria E 2: **Management**

Domeniul ȘTIINȚE UMANISTE

Seria U 1: **Filologie- Engleză**

Seria U 2: **Filologie- Română**

Seria U 3: **Istorie**

DECIZIA
nr. 2399/31.10.2013

În conformitate cu prevederile Legii Educației Naționale nr. 1/05.01.2011, ale Codului studiilor universitare de doctorat și ale Regulamentului instituțional privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare de doctorat;

- în baza referatului conducătorului științific **Prof.univ.dr. Ionel CÂNDEA**;
conform aprobării Consiliului școlii doctorale din data de **28.10.2013**;
- în baza Ordinului Ministrului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului nr. 3288/20.02.2012 privitor la numirea rectorului;

Rectorul universității decide:

Art. 1. Se numește comisia pentru evaluarea și susținerea publică a tezei de doctorat de către doctorandul(a) **MATEI M. VALENTINA**, domeniul **Istorie**, în următoarea componență :

1. Președinte	Conf.univ.dr. Ivan IVLAMPIE
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
2. Conducător de doctorat	Prof.univ.dr. Ionel CÂNDEA
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
3. Conducător de doctorat în cotutelă	Prof.univ.dr. Lucrețiu BÎRLIBA
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
4. Referent oficial	Prof.univ.dr. Octavian BOUNEGRU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
5. Referent oficial	Cercet.șt.gr.I dr. Valeriu SÂRBU
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București
6. Referent oficial	Cercet.șt.gr.I dr. Florin TOPOLEANU
Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea

Art. 2. Școala doctorală, Secretariatul doctoral, Compartimentul Salarizare și Biroul financiar vor duce la îndeplinire prevederile prezentei decizii.

Rector
Prof. univ. dr. ing. Iulian Căbriș

Iulian Căbriș

Cuvânt înainte

Gândurile mele de mulțumire și recunoștință se îndreaptă în acest moment către prof. univ. dr. Ionel Cândea, pentru răbdarea și bunăvoința Domniei Sale în coordonarea acestei lucrări. De amabilitatea, bunăvoința și pasiunea pentru cercetarea științifică a prof. univ. dr. Lucrețiu Bîrliba m-am bucurat pe toată perioada studiului. Materialele, sfaturile și remarcile privitoare la această lucrare au contribuit decisiv la constituirea acesteia.

Mulțumesc de asemenea președintelui (conf. univ. dr. Ivan Ivlampie) și membrilor comisiei de doctorat (prof. univ. dr. Octavian Bounegru, C. Ș. I dr. Valeriu Sârbu, C. Ș. I dr. Florin Topoleanu) pentru sugestiile și remarcile privitoare la teza de față.

Gândurile mele de recunoștință se îndreaptă și spre inițiatorul acestui subiect, regretatul prof.univ.dr. Vasile Lica, sub coordonarea căruia am început acest demers științific.

Stagiul de cercetare de la Philipps Universität Marburg, prin bunăvoința prof. univ. dr. Hans-Joachim Drexhage, a prof.univ.dr. Kai Ruffing, a asist.univ. Patrick Reinard și a asist.univ. Claudia Deglau, a făcut posibilă finalizarea tezei de doctorat, de aceea țin să le mulțumesc.

Mulțumesc proiectului POSDRU-Top Academic ID 76822 pentru sprijinul financiar oferit, membrilor comisiei de îndrumare, conf. univ. dr. Cristian Luca, membrilor departamentului de Istorie a Facultății de Istorie, Filosofie și Teologie, pentru sprijinul acordat la redactarea tezei și a problemelor specifice.

Nu în ultimul rând, rămân recunoscătoare familiei și prietenilor, fără de care nu aș fi dus la capăt acest demers. Dedic această lucrare tatălui meu.

Galați, noiembrie 2013

Cuprins

Abrevieri

Lista anexelor

I. Introducere

1. Descrierea temei și motivația
2. Stadiul cercetărilor
3. Obiective și metoda de cercetare

II. Populația din provinciile celto-germanice în Moesia Superior

1. Unități militare din Moesia Superior
2. Prezențe individuale din provinciile celto-germanice în Moesia Superior
 - a. Probleme de metodologie. Criterii de identificare
 - b. Atestări epigrafice

III. Populația din provinciile celto-germanice în Moesia Inferior

1. Unitățile militare din Moesia Inferior
2. Prezențe individuale

IV. Mărturii indirecte ale prezenței populației din provinciile celto-germanice în Moesia Superior și Moesia Inferior

1. Probleme de metodologie
2. Toponimia celto-germanică
3. Culte din provinciile celto-germanice și aspecte ale vieții spirituale

Considerații finale

Supplementum epigraphicum

Diseminarea rezultatelor cercetării

Bibliografie

Index Nominum et Locorum

Diseminarea rezultatelor cercetării

LUCRĂRI PUBLICATE

- **Valentina Matei**, *The Celts from Moesia Inferior*, *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați*, Seria Istorie X, 2011, p. 11-17, ISSN: 1583-7181
<http://www.istorie.ugal.ro/anale/10/1002%20MATEI.pdf>
- **Valentina Matei**, *Trupe auxiliare gallice din armata Moesiei Superior*, In memoriam Vasile Lica, Editura Universității „Dunărea de Jos” Galați, 2013, p. 34-51. (în curs de publicare)
- **Valentina Matei**, *Celtic oiconyms in roman provinces Moesia Superior and Moesia Inferior*, *Danubius XXXI*, 2013, 64-87. (în curs de publicare)

LUCRĂRI COMUNICATE

- **Valentina Matei**, *Dinamica celților în Europa în mileniul I a. Chr.*, Sesiunea Națională a Cercurilor Științifice Studentești – ediția a XIX-a, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba-Iulia, 11-12 nov. 2011.
- **Valentina Matei**, *Epigrafic Evidence of the Celts in Moesia Inferior*, The PhD Student Symposium, „Dunărea de Jos” University of Galati, 8th December 2011.
- **Valentina Matei**, *Trupele auxiliare gallice din armata Moesiei Inferior*, The Second PhD Student Symposium, „Dunărea de Jos” University of Galati, 13th December 2012.
- **Valentina Matei**, *Trupele auxiliare din provinciile celto-germanice în Moesia Inferior*, Conferința Națională: Istorie, Spiritualitate, Cultură, Dialog și Interactivitate, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, 26-27 aprilie 2013.
- **Valentina Matei**, *Celtic deities in Moesia Superior and Moesia Inferior*, *Transgressing Borders, Meeting the Others. Law, History and Symbolic Spaces in Eastern Europe. Romanian-Ukrainian Historiographical Interferences*, 3rd Edition of the International Scientific Conference, November 8th-November 10th 2013, Galați.

I. Introducere

1. Descrierea temei și motivația

Studierea populațiilor indigene din Imperiul Roman nu a fost omisă de preocupările istoriografiei, fără ca subiectul să fi fost epuizat. Totodată, o lucrare de sinteză care să vizeze elementele etnice din provinciile celto-germanice nu a reprezentat interesul cercetătorilor, cu atât mai puțin pentru zona provinciilor Moesia Superior și Moesia Inferior. Diverse aspecte ale vieții sociale, spirituale sau economice au fost tratate de cercetătorii ultimelor decenii, fără a constitui un studiu exhaustiv asupra acestora.

Lucrarea *Populația din provinciile celto-germanice în Moesia Superior și Moesia Inferior* se dorește a fi rezultatul analizei fiecărui aspect din spațiul Moesiei Superior și Moesiei Inferior care ar putea oferi informații privitoare la prezența elementelor provenite din provinciile celto-germanice, cuprinzând domenii precum viața politică, militară, economică, socială, culturală și religioasă.

2. Stadiul cercetărilor

Investigația noastră are ca bază materială, în primul rând, monumentele arheologice și epigrafice, care ne pot oferi informații nemijlocite, de o valoare inestimabilă, despre activitatea indivizilor din provinciile celto-germanice în cele două provincii moesice. Indispensabile eforturilor noastre științifice au fost *corpora inscriptiones: Corpus Inscriptionum Latinarum*, volumul al III-lea, dedicat *Asiae, provinciarum Europae Graecarum et Illyrici Latinae*, apărut sub atenta supraveghere a părintelui acestor culegeri, Th. Mommsen, în 1873. Publicarea anuală a volumelor *Année Épigraphique* începând cu 1888 are meritul de a fi permanent în legătură cu noile descoperiri epigrafice. Cele cinci volume *Inscriptions de la Mésie Supérieure*, publicate în ultimele patru decenii la Belgrad, iar pentru provincia Moesia Inferior, volumele *Inscriptions grecques et latines de Novae*, *Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae*, *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine* au îmbogățit considerabil baza materială a cercetărilor noastre. Acestea li se alătură alte culegeri, care conțin documente epigrafice din întreg teritoriul Imperiului Roman, în cuprinsul cărora se regăsesc informații referitoare la indivizii atestați în provinciile moesice, nefiind nici acestea neglijate, dar și *corpora* care conțin diplome militare, între care volumul XVI

din *Corpus Inscriptionum Latinarum*, *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunde in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseum*¹ și *Roman Military Diplomas*².

Cercetarea toponimelor cu rezonanță celto-germanică s-a putut realiza cu ajutorul izvoarelor cartografice, precum *Itinerarium provinciarum Antonini Augusti*, *Tabula Imperii Romani*, *Tabula Peutingeriana*, *Notitia Dignitatum Orientis*, dar și lucrările geografilor antici *Ptolemeus*, *Strabon* și *Anonimul din Ravenna*.

În demersul nostru critica internă a textelor literare antice este indispensabilă. Critica externă a fost realizată, începând cu secole în urmă, de către școlile filologice și istorice occidentale. Datorită acestor eforturi, dispunem astăzi de ediții științifice riguroase pentru aproape toate izvoarele literare ale antichității. Această realitate benefică ne permite să aplicăm asupra textului o analiză hermeneutică distribuită pe mai multe paliere: identificarea surselor utilizate pentru alcătuirea lucrării, în cazul când autorul nu a fost martor ocular și nu a cules informațiile prin observație directă; cercetarea convențiilor sociale ce au putut influența autorul; constatarea tendințelor generale ale lucrării; îndoiala metodologică – pentru obține informații credibile, lucrarea trebuie interogată riguros, aplicând filtrele de mai sus și un exercițiu critic special, destinat a constata condițiile speciale ale fiecărei afirmații sau motive aparte de încredere sau neîncredere. Izvoarele literare antice ne-au oferit informații importante referitoare la dinamica populațiilor din provinciile celto-germanice, în a doua jumătate a mileniului I a. Chr., precum și secolele Principatului. Printre cei mai uzitați autori antici se află *Ammianus Marcellinus*, *Appian*, *Caesar*, *Cassius Dio*, *Justinus*, *Plinius cel Bătrân*, *Polybios*, *Tacitus* și *Titus Livius*.

Lucrările de anvergură a istoriografilor se împart pe domenii. În domeniul militar, primele studii importante au fost publicate în *Real Encyclopädie* de către Cichorius³. Acuratețea și multitudinea informațiilor acestora stau și astăzi la baza oricărei cercetări referitoare la istoria trupelor auxiliare din Principatul Roman. Tot în *Real Encyclopädie* a fost publicată și contribuția lui E. Ritterling la istoria legiunilor din Moesia⁴. Cu excepția unor noi descoperiri epigrafice, contribuțiile lui Ritterling rămân în continuare fundamentale, constituind baza oricăror abordări ulterioare.

¹ Pferdehirt 2004.

² RMD 1978-2003.

³ Cichorius 1894, 1223-1270; Cichorius 1901, 231-356.

⁴ Ritterling 1925.

Prima lucrare importantă referitoare la legiunile romane dislocate în Moesia, apoi Moesia Superior și Moesia Inferior, îi aparține lui Filow⁵. Aceasta conține toate informațiile cunoscute până în anul 1906, când a fost publicată, în privința istoricului legiunilor romane, precum și a militarilor care au activat în aceste unități.

Lucrările lui Stein⁶, Christescu⁷, Wagner⁸, Kraft⁹, Aricescu¹⁰, Beneš¹¹, Strobel¹², Holder¹³, Spaul¹⁴ și Matei-Popescu¹⁵ aduc contribuții la cunoașterea unităților militare din Imperiul Roman, constituind o bază informațională prețioasă în realizarea demersului nostru. Articolele recente ale specialiștilor în istorie militară, precum Bălțeanu, Dana, Eck, Holder, Matei-Popescu, Mihăilescu-Bîrliba, Mirkovic, Pangerl, Petolescu, Popescu, Roxan, Țentea, Weiss mențin viu interesul pentru noile descoperiri epigrafice, îmbogățind vizibil filele istoriei armatei romane¹⁶.

Domeniile politice, economice și sociale au ca lucrare de bază monumentală operă a cercetătorului german Theodor Mommsen, *Römische Geschichte*¹⁷. Contribuția acesteia la cunoașterea istoriei romane este inestimabilă, orice inițiativă științifică trebuie să pornească de la această lucrare. Cercetările lui Alföldy, Barnea, Bărbulescu, Băltăc, Bounegru, Doruțiu-Boilă, Gerov, Husar, Ivanov, Mihăilescu-Bîrliba, Mócsy, Opreș, Suceveanu, Syme, Topoleanu, Vulpe, Zahariade aduc contribuții meritorii cercetării istorice a aspectelor amintite.

O categorie aparte, căruia stăruim să-i acordăm o atenție deosebită, o reprezintă studiile onomastice. De la așa-numitele manuale de epigrafie latină¹⁸ la dicționare onomastice, care împart populația Imperiului Roman în funcție de diverse criterii, și la lucrările cu conținut științific lingvistic, efortul nostru este mult înlesnit. Printre acestea se numără opera lui Holder - *Alt-Celtischer Sprachschatz*, Schönfeld - *Wörterbuch der altgermanischen Personen- und Völkernamen*, *Nomenclator provinciarum Europae Latinarum et Galliae Cisalpinae*,

⁵ Filow 1906.

⁶ Stein 1932.

⁷ Christescu 1937.

⁸ Wagner 1938.

⁹ Kraft 1951.

¹⁰ Aricescu 1977.

¹¹ Beneš, 1978.

¹² Strobel 1984.

¹³ Holder, 1980.

¹⁴ Spaul 1994; Spaul 2001.

¹⁵ Matei-Popescu 2010.

¹⁶ A se vedea **Bibliografie**.

¹⁷ Mommsen 1886.

¹⁸ Cagnat 1886; Bloch 1969; Dottin 1906.

Onomasticon provinciarum Europae latinarum, Kajanto-*Cognomina latina*, Delamarre – *Noms de lieux celtique de l'Europe Ancienne*, Sims-Williams – *Ancient Celtic Place-names in Europe and Asia Minor from Antiquity* și *The geography of Celtic Personal Names in the Latin Inscriptions of Roman Empire*, Isaac - *Places-names in Ptolemy's Geography. An Electronic Data Base with Etymological Analysis of the Celtic Name-Elements*, Falileyev - *Celtic Dacia: personal names, place-names and ethnic names of Celtic origin in Dacia and Scythia Minor*. Acestor lucrări de sinteză li se alătură studii recente, ale cercetătorilor din domeniul lingvistic, la fel de prețioase precum cele amintite anterior¹⁹.

3. Obiective și metoda de cercetare

Cu toate progresele înregistrate, cercetările științifice asupra populației din provinciile celto-germanice în Moesia Superior și Moesia Inferior sunt limitate, iar un *onomasticon* complet al acestor indivizi lipsește. Lucrarea noastră vine să completeze studiile legate de istoricul trupelor auxiliare din provinciile celto-germanice, care au fost dislocate pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp în provinciile sud-dunărene, aduce contribuții la întocmirea unui *onomasticon* complet al indivizilor de proveniență celto-germanică, analizează, prin prisma noilor descoperiri, toponimia celto-germanică, ca un element de continuitate a moștenirii culturale indigene după cucerirea romană a teritoriului și scoate în lumină cultele celto-germanice și aspecte ale vieții spirituale ale veneratorilor acestora.

Primul capitol al acestei lucrări este rezervat *Populației din provinciile celto-germanice în Moesia Superior*. În cuprinsul acestuia vom atinge probleme de metodologia de cercetare, atât a trupelor auxiliare, cât și a modalităților de identificare a indivizilor proveniți din cadrul geografic celto-germanic, vom analiza fiecare unitate auxiliară originară din provinciile celto-germanice, așa cum ne indică *ethnikon*-ul unităților, vom realiza anexe care conțin informații despre momentele atestărilor acestor trupe auxiliare în această provincie, tabele prosopografice ale resurselor umane ale acestor unități, în perioada staționării în Moesia Superior.

Cel de-al doilea capitol, *Populația din provinciile celto-germanice în Moesia Inferior*, vizează trupele auxiliare dislocate în această provincie în perioada Principatului, care au un

¹⁹ Curcă 2006; Detschew 1957; Duridanov 1980a; Duridanov 1980b; Falileyev 2005; Falileyev 2006b; Falileyev 2007b; Falileyev, Isaac 2006; Gavrilovic 2012; Gavrilovic 2013; Golubovič, Mrđić 2010; Guyonvarc'h 1967; Guyonvarc'h 1968; Hofeneder 2005; Janakieva 1999; Jovanović 1979; Nuțu 2009

ethnikon de proveniență celto-germanic, atestările individuale, militare și civile, aspectele legate de metodologie nemaifiind întâlnite, fiind aplicate cele deja discutate în capitolul anterior.

Al treilea capitol este dedicat *Mărturiilor indirecte ale prezenței populației din provinciile celto-germanice în Moesia Superior și Moesia Inferior*, segmentat astfel: aspecte legate de metodologie, dinamica celților în Europa în a doua jumătate a mileniului I a. Chr., prezentarea triburilor de origine celto-germanică și problemelor cu care ne confruntăm în acest demers, realizarea unui tablou complet a toponimelor certe sau cu un grad mare de probabilitate întâlnite în Moesia Superior și Moesia Inferior, dar și analiza cultelor celto-germanice și aspecte ale vieții spirituale a venerațiilor acestor culte.

Capitolul I

Capitol *Populația din provinciile celto-germanice în Moesia Superior*, a dezbătut aspecte legate de metodologia de cercetare, atât a trupelor auxiliare, cât și a indivizilor proveniți din provinciile celto-germanice. Criteriile stabilite au reprezentat un instrument util în identificarea unităților auxiliare și a indivizilor atestați individual în documentele epigrafice.

Pe teritoriul provinciei Moesia Superior au staționat 4 *alae* și 16 *cohortes* recrutate dintre populațiile provinciilor celto-germanice. Identificarea acestor unități militare s-a făcut cu ajutorul *etnikon*-ului unității, putând identifica astfel populația sau populațiile din care s-a recrutat primul contingent al trupelor auxiliare. Completările ulterioare, făcute din alte populații decât cele inițiale, au putut fi depistate doar prin analiza antoponimică a fiecărei persoane atestate, rezultatele putând fi vizibile în cel de-al doilea subcapitol al primului capitol. Demersul nostru s-a bazat în primul rând pe diplomele militare emise pentru provincia Moesia Superior, deși nu au fost neglijate nici constituțiile imperiale ale altor provincii, încercând astfel să realizăm un parcurs al unităților pe toată perioada Principatului.

Urmărind anexele acestui capitol se observă o “aglomerare” de unități auxiliare în preajma războaielor împotriva dacilor, precum și preponderența trupelor provenite din provinciile Gallia și Britania.

Dintre cele 29 de nume atestate prin documentele epigrafice descoperite în Moesia Superior, patru dintre acestea au putut fi identificate prin precizarea *domo/origo*, criteriul antroponimic fiind util în cazul celorlalte 25 de nume. Diferența semnificativă de atestare dintre cele două criterii fiind condiționată de gradul de obiectivitate a acestor două criterii. Menționarea *origo/domo/natione* în documentele epigrafice nu mai implică niciun dubiu că originea posesorului se află într-o provincie celto-germanică. Cel de-al doilea criteriu însă are un grad mai mare de subiectivitate. Sfera lingvistică comportă o mai mare dinamică, elementele de limbă se întrepătrund, unele nume trec printr-un proces de hibridare, iar influențele externe pot fi resimțite cu greutate. Criteriul celor care venerează anumite zeități originare din provinciile celto-germanice l-am inclus în capitolul dedicat mărturiilor indirecte.

Anexa 1 – Atestări ale unităților auxiliare din provinciile celto-germanice în Moesia Superior

Nr. Crt.	Numele unității	Atestări în Moesia Superior	Alte provincii unde a fost dislocată
1.	<i>Ala I Gallorum et Bosporanorum</i>	71	Syria, Pannonia, Dacia Superior.
2.	<i>Ala I Claudia nova miscellanea</i>	82, 105, 132, 159-160, 161.	Germania Superior, Moesia, Dalmatia, Dacia Porolissensis.
3.	<i>Ala II Gallorum et Pannoniorum</i>	94, 97, 100, 103/107	Syria, Pannonia, Moesia Inferior, Dacia.
4.	<i>Ala Gallorum Flaviana</i>	132, 145, 145/154, 151, 157, 159/160, 161.	Moesia Inferior
5.	<i>Cohors I Alpinorum equitata</i>	103/107	Britannia, Dacia Superior
6.	<i>Cohors I Aquitanorum veterana equitata</i>	Flavieni	Dalmatia, Germania Superior, Britannia
7.	<i>Cohors VII Breucorum civium Romanorum equitata</i>	92, 96, 96/100, 100	Germania, Pannonia, Orient
8.	<i>Cohors I Britannica milliaria c.R.equitata</i>	100?	Pannonia, Dacia, Dacia Porolissensis
9.	<i>Cohors I Ulpia Brittonum milliaria</i>	100	Pannonia, Dacia, Dacia Porolissensis, Pannonia Inferior
10	<i>Cohors II Brittonum (Britannorum c.R.p.f.</i>	100	Germania, Germania Inferior, Dacia, Dacia Porolissensis
11	<i>Cohors I Ulpia Brittonum milliaria c.R.</i>	103/107	Noricum, Dacia, Dacia Porolissensis
12	<i>Cohors III Brittonum veterana equitata</i>	100, 145, 158/159, 159/160, 161	-
13	<i>Cohors II Gallorum Macedonica equitata</i>	93, 94, 100, 132/133, 145/154, 151, 158/159, 160, 161.	Dacia Porolissensis
14	<i>Cohors V Gallorum et Pannoniorum equitata</i>	75, 93, 94, 100, 132/133, 151, 157, 158/159.	Pannonia, Germania, Dacia, Dacia Superior
15	<i>Cohors I Montanorum c.R.</i>	96, 97, 100, 103/107,	Pannonia, Pannonia Inferior,

		132, 145, 157, 158/159, 159/160, 161	Noricum, Moesia Inferior, Dacia, Orient
16	<i>Cohors I Pannoniorum veterana equitata</i>	103/107, 132/133, 145, 151, 157, 158/159, 160, 161, 165	Dacia
17	<i>Cohors IV Raetorum</i>	93, 94, 96, 97?, 100	Cappadocia
18	<i>Cohors VIII Raetorum c.R.equitata</i>	103/107	Pannonia, Dacia, Dacia Superior
19	<i>Cohors I Vindellicorum milliaria equitata civium Romanorum</i>	89/90	Germania Superior, Raetia, Germania Inferior, Pannonia, Dacia, Dacia Superior
20	<i>Pedites singulares Britannici</i>	103/107	Dacia, Dacia Superior

Capitolul II

Capitolul *Populația din provinciile celto-germanice în Moesia Inferior* vizează trupele auxiliare dislocate în această provincie în perioada Principatului, care au un *ethnikon* de proveniență celto-germanic, atestările individuale, militare și civile, aspectele legate de metodologie nemaifiind întâlnite, fiind aplicate așa cum au fost discutate în capitolul anterior. Criteriile metodologice descrise pe larg în primul capitol, au fost aplicate și în această secțiune. Numele unităților auxiliare ne-au ajutat pentru a identifica populația sau populațiile din care s-a făcut recrutarea primului contingent, iar pentru identificarea elementelor recrutate ulterior, au fost folosite criteriile de identificare a străinilor, bazate pe menționarea *origo/domus/natione* sau rezonanță etnică a antroponimelor.

Au fost identificate 5 *alae* și 15 *cohortes* provenind din provincii cu substrat etnic celto-germanic. Perioada în care în provincia Moesia Inferior s-au aflat cele mai multe unități auxiliare a fost 92-111. Diplomele militare emise în acesta perioadă ne atestă existență unui număr mare de unități militare, cele mai multe transferate în perioada de început a domniei împăratului *Traianus*, în demersurilor acestuia de întărire a limesului și cucerire a regatului inamic din Nordul Dunării. Numărul unităților de Moesia Inferior a rămas mare pe tot parcursul Principatului Roman, dată fiind poziționarea geografică a acestei provincii, spre deosebire de Moesia Superior unde, după transformarea teritoriului din Nordul Dunării în provincie romană, numărul unităților auxiliare a scăzut simțitor.

Anexa 4-Atestări individuale din provinciile celto-germanice în Moesia Superior

Nr. Crt.	Nume	Sursa epigrafică	Datare	Locul descoperirii	Funcția/alte elemente	Observații
1.	<i>Titus Cominius Severus Vienna</i>	ILJ I, 270	Sec. I	<i>Sirmium</i>	<i>centurio leg. II Adiutricis</i>	Celt alobrog din <i>Vienna</i>
2.	<i>.../Aniensis Foro Iulio</i>	IMS VI, 36	Sec. II	<i>Scupi</i>	<i>miles leg I Italicae</i>	<i>Forum Iulium Gallia Narbonensis</i>
3.	<i>Marcus Licinius</i>	IMS VI, 37	Sec. II	<i>Scupi</i>	<i>Veteranus leg. I Italicae</i>	<i>Lucus Augusti Gallia</i>

	<i>M.f. Voltinia</i>					<i>Narbonensis</i>
4.	<i>Publius Covirius Gentili Treverus</i>	IMS I, 126	Sec. II	Koracica	-	<i>Treveri/Belgica</i>
5.	<i>Aurelius Gallicus</i>	IMS II, 163	Sec. II	<i>Viminacium</i>	-	Cognomen care indică originea gallică
6.	<i>Theodotus Gude</i>	IMS I, 2	Sec. II-III	<i>Singidunum</i>	?	Celt?
7.	<i>Marcus Aurelius Cutia</i>	IMS I, 20	284-305	<i>Singidunum</i>	<i>Ilvir</i>	Cognomen celt
8.	<i>Soso</i>	IMS I, 20	284-305	<i>Singidunum</i>	<i>Ilvir</i>	Cognomen celt
9.	<i>Cassia Atta</i>	IMS I, 38	Sec. II	<i>Singidunum</i>	<i>Ingenui soror</i>	Celt din Pannonia
10.	<i>Cassius Ingenuus</i>	IMS I, 38	Sec. II	<i>Singidunum</i>	<i>miles leg. III Flaviae</i>	Celt din Pannonia
11.	<i>Attia Soteris</i>	IMS I, 50	Sec. II-III	<i>Singidunum</i>	-	Celt
12.	<i>Nunnius Priscianus</i>	IMS I, 45	251-300	<i>Simina/Dobracina</i>	<i>decurio coloniae Singiduni</i>	Celt
13.	<i>Ediuna</i>	IMS I, 87	Sec. II-III	<i>Visnjica</i>	-	Celt
14.	<i>Avitus</i>	ILJ III, 1397	Sec. II-III	Kostrc	<i>decurio municipii Ulpianorum</i>	Celt
15.	<i>Aia Atti filia</i>	IMS I, 122	Sec. III	<i>Sopot</i>	-	Celt?
16.	<i>Soianus</i>	IMS I, 132		<i>Bacevac</i>	-	Celt
17.	<i>Aurelia Cutia</i>	IMS II, 115	Sec. II	<i>Viminacium</i>	-	Cognomen celt
18.	<i>Aurelius Marcianus Cutius</i>	IMS II, 115	Sec. II	<i>Viminacium</i>	<i>stator legati legionis VII Claudiae</i>	Cognomen celt
19.	<i>Lucius Paternius Ianuarius</i>	IMS II, 95	Sec. I	<i>Viminacium</i>	<i>veteranus legionis IV Flaviae (Felicis)</i>	Nomen care indică originea gallică

20.	<i>Iunia Ianuaria Paternia filia</i>	IMS II, 95	Sec. I	<i>Viminacium</i>	-	<i>Nomen care indică origine gallică</i>
21.	<i>Aurelius Senecianus</i>	IMS II, 107	Sec. II	<i>Viminacium</i>	<i>beneficiarius consularius</i>	<i>Nomen care indică origine gallică</i>
22.	<i>Bella</i>	CIL III, 1460	?	Čačak	-	<i>Celt, frecvent în Noricum, Pannonia și Gallia</i>
23.	<i>Atta</i>	IMS IV, 1	?	<i>Naissus</i>	-	<i>Celt</i>
24.	<i>Vipius</i>	IMS IV, 32	Sec. II	<i>Naissus</i>	-	<i>Vibes?</i>
25.	<i>Aurelius Surianus</i>	CIL III, 8084	Sec. III	<i>Ratiaria</i>	-	<i>Celt</i>
26.	<i>Aurelia Surilla</i>	AE 1938, 96	Sec. III	<i>Ratiaria</i>	-	<i>Celt</i>
27.	<i>Aelius Surus</i>	CIL III, 14584	Sec.II- III	<i>Timacus Minus</i>	-	<i>Frecvent în provincii celtice</i>
28.	<i>Petilia Surilla</i>	IMS III/2, 50	?	<i>Timacus Minus</i>	-	<i>Frecvent în provincii celtice</i>
29.	<i>Bonius</i>	AE 1934, 184c	?	<i>Tricornium</i>	<i>praepositus</i>	<i>Celt/Gallia Belgica</i>

Capitolul III

Capitolul *Mărturiilor indirecte ale prezenței populației din provinciile celto-germanice în Moesia Superior și Moesia Inferior* a analizat aspecte legate de metodologie, dinamica celților în Europa în a doua jumătate a mileniului I a. Chr., prezentarea triburilor de origine celto-germanică și problemelor cu care ne confruntăm în acest demers, realizarea unui tablou complet a toponimelor certe sau cu un grad mare de probabilitate întâlnite în Moesia Superior și Moesia Inferior, dar și analiza cultelor celto-germanice și aspecte ale viații spirituale a veneratorilor acestor culte.

Toponimia celtică abundă în provinciile occidentale. Este des întâlnită și în provinciile orientale. Fie că este vorba de provincii celto-germanice, fie că nu, fiecare provincie europeană a Imperiului Roman are atestat cel puțin un toponim celtic. Existența toponimelor de această natură nu poate fi explicată decât prin mișcările de populații celtice în Europa în a doua jumătate a mileniului al doilea a. Chr. Prezența indivizilor, parte menționați ca având origine celto-germanică, parte doar intuiți în a avea o astfel de origine, nu implică și un toponim de origine celtică. Prezența acestor toponime este dovada clară a statornicirii populațiilor celtice în perioada anterioară cuceririi teritoriului de către romani.

Cele trei triburi și cele 14 toponime discutate în acest capitol, deși mai suportă unele opoziții, sunt acceptate de cercetători ca având origine celtică. Mai există o categorie de toponime, care au fost interpretate ca fiind celtice, dar a căror origine nu a putut fi dovedită, de aceea nu au făcut obiectul studiului nostru. Este vorba de *Dinogetia*, *Lederata*, *Navissus flumen*, *Pincum*, *Ratiaria*, *Vinceia*, *Vindea*.

Anexa 9 (A9) - Triburi celtice

Nr. Crt.	Nume	Atestări	Loc
1.	<i>Britolagai</i>	Ptolemeu III 5,5; III 10, 7	Nordul Deltei Dunării
2.	<i>Koralli</i>	Strabon VII 5, 12; Ovidius IV 2, 37; Appian, <i>Mithridates</i> 69	Zona dintre munții <i>Haemus</i> și Marea Neagră
3.	<i>Scordisci</i>	Strabon VII 3, 8; VII 5,2; Justinus XXXII 3,6	La confluența dintre Sava și Dunăre

Anexa 10 (A10) - Toponime celtice

Nr. Crt.	Toponimul antic	Toponimul modern	Atestări
1.	<i>Aliobrix</i>	Orlovka	BA 22: F-3; TIR L 35: 22; Ptolemeus III, 10, 5
2.	<i>Arrubium</i>	Măcin	BA 22: F-3; TIR L-35, 24; ND or. XXXIX 7, 16: <i>Arubio</i> ; Rav. 4, 5: <i>Arubion</i> ; TP 7, 4: <i>Arubio</i> ; IA 225, 5: <i>Arrubio</i> ; CIL III, 5443, 5575, 5580, 5185; IGL 110
3.	<i>Bononia</i>	Vidin	IA 219, 2; ND or. XLII 4,13; Proc. IV 4; Hierocles 655, 3: <i>Βουονία</i>
4.	<i>Dorticum/Dorticon</i>	Vrav	Ptolemeu 3, 9, 4: <i>Δορτικόν</i> ; TP: <i>Dortico</i> ; ND or. 42, 3, 14 (Dac. Rip.), 3: <i>Dortico</i> ; IA 219, 1: <i>Dortico</i> ; Ann. Ravenna IV 7, 8; Proc. IV 6, 20
5.	<i>Durostorum</i>	Silistra	Ptolemeu III, 10, 5 <i>Δουρόστολον (Δουρόστορον)</i> ; TP VIII, 2: <i>Durostero</i> ; IA 223, 4: <i>Dorostoro</i> ; ND or. XL 26, 33: <i>Durostoro</i> ; Rav. IV, 7: <i>Durostolon</i> ; Cod. Theod. X 1, 11, (a. 337); Cod. Just. VIII 41, 6 (a. 294) AE 1936, 10; CIL III, 7479; CIL III, 12456; AE 1925, 110; ISM I, 302; AE 2001, 555; AE 2007, 1211
6.	<i>Gabranus</i>	?	TIR L 35, 61: <i>Gabranus</i> ; ISM I, 86: <i>Gabrano</i>
7.	<i>Noviodunum</i>	Isaccea	Ptolemeu 3, 10, 2-5: <i>Νοβιοδουνον</i> ; IA 226, 1: <i>Novioduno</i> ; Rav. 4, 5: <i>Novioduno</i> ; TP 7, 4: <i>Novioduni</i> ; ND or. 39, 25: <i>Novuiodure</i> , <i>Novioduro</i> , <i>Nomoduro</i> ; Hierocl., Synecd. 637, 13; Amm. Marc. 27, 5, 6; Proc. 4, 11; Ior. Get. 35; Const., de them. 2, 47, 15
8.	<i>Vicus Nov(us)iodunum)</i>	Babadag?	ISM V, 233: <i>vicus Nov(iodunum?)</i>
9.	<i>Remesiana</i>	Bela Palanka	TP: <i>Romesiana</i> ; IA 135, 1: <i>Remisiana</i> ; IBurdig. 566, 6:

			<i>Romansiana</i> . Hierocles 654,7: <i>Ρεμεσιανα</i>
10.	<i>Remetodia</i>	?	Ann.Ravena 4, 7: <i>Remetodion</i> ; TP 7, 5: <i>Remetodia</i>
11.	<i>Singidunum</i>	Belgrad	[Ptolemeus III, 9, 3: Προς μεν τω Δανουβιω ποταμω Σινγιδουνων; TP: Confluentibus co. <i>Singiduno</i> ; IA 132, 1: <i>Singiduno</i> ; castra; It.Burdig. p. 563, 14W.=p. 10, 11G: <i>civitas Singiduno</i> ; Iordanes, <i>Getica: Singidunum</i> ; ND or. 41, 30: <i>Praef(ectus) leg(ionis) quartae Flaviae Singiduno</i> ; Procopius, <i>De Aedificiis</i> .: Σινγιδουνων
12.	<i>Taliata</i>	Donji Milanovac	Ptolemeus 3, 9, 4: <i>Ταλιατις</i> .; TP: <i>Faliatis</i> ; IA 218, 2: <i>Talia (Taliata?)</i> ; ND or. 41, 27: <i>Auxilium Taliatense, Taliata</i>]
13.	<i>Vicus Vergobrittani</i>	?	IA 224, 4; ND.Or. 39, 14; TIR L35, 78; ISM V, 115;
14.	<i>Viminacium</i>	Kostolac	Ptolemeus III 9, 3: <i>Οβιμναχιον, λεγιων</i> ; IA 133, 4: <i>Viminacio, Euminacio</i> ; TP: <i>Viminatio</i> ; It.Burdig. 564, 8W.=p. 10, 19G.: <i>Civitas Viminatio</i> ; ND or. 41,7: <i>Viminacio</i>

Culte celto-germanice atestate în provinciile moesice sunt în număr extrem de mic, în timp ce divinitățile panteonului roman semnalează multe atestări în aceste provincii. Cercetând și asupra altor divinități, aparținătoare altor popoare decât cel roman și grecesc, observăm că numărul atestărilor acestora este tot scăzut, ceea ce ne determină să credem că fenomenul de *interpretatio romana* este frecvent uzitat în aceste regiuni. Un caz special, atestarea dualismului *Mars-Campestres*, zeități de origini diferite și atribuții comune.

Anexa 11 (A11) - Zeități celtice

Nr.crt.	Numele divinității	Atribuții	Atestări
1.	<i>Epona</i>	Protectoarea cailor și a unităților de cavalerie	CIL II, 5788; CIL III, 6332a; IMS I, 171.
2.	<i>Campestres</i>	Divinitate militară	IMS III/2, 7=ILJ III, 1280
3.	<i>Dea Orcia</i>	?	CIL III, 1660=ILJ I, 23=IMS I, 20
4.	<i>Porobonus/Casubonus</i>	?	Latyshev 1905, 100, nr. 7; IOSPE I ² , 170; AE 1957, 304; Velkov, Atanasova, 1967, 144.

Bibliografie selectivă

1. Izvoare epigrafice:

- AE *Année Épigraphique*, Paris, 1888 sqq.
- AEM *Archäologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Österreich*, Wien (1877-1897).
- CIL *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Berlin, 1863 sqq.
- IGLN Kolendo J., Božilova V., *Inscriptions grecques et latines de Novae (Mésie Inférieure)*, Bordeaux, 1997.
- ILBR Gerov B., *Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae*, Sofia, 1989.
- ILJ Šašel A., Šašel J., *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMXL et MCMLX et inter annos MCMLX et MCMLXX et inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt*, Ljubliana, 1963; 1978; 1986.
- ILS Dessau H., *Inscriptiones Latinae Selectae*, I-IV, Berolini, 1892-1916.
- IMS I Mirković M., Dušanić S., *Inscriptions de la Mésie Supérieure, I, Singidunum et le nord-ouest de la province*, Belgrade, 1976.
- IMS II Mirković M., *Inscriptions de la Mésie Supérieure, II, Viminacium et Margum*, Belgrade, 1986.
- IMS III/2 Petrović P., *Inscriptions de la Mésie Supérieure, III/2, Timacus Minus et la vallée du Timok*, Belgrade, 1995.
- IMS IV Petrović P., *Inscriptions de la Mésie Supérieure, IV, Naissus-Remesiana-Horreum Margi*, Belgrade, 1979.
- IMS VI Dragojević-Josifovska B., *Inscriptions de la Mésie Supérieure, VI, Scupi et la région de Kumanovo*, Belgrade, 1982.
- ISM I Pippidi D.M., *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine, I. Histriae et viciniae*, București, 1983.
- ISM II Stoian I., *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine, II. Tomis et territorium*, București, 1987.
- ISM III Avram Al., *Inscriptions grecques et latines de Scythie Mineure, III. Callatis et son territoire*, București, 1999.
- ISM V Doruțiu-Boilă E., *Inscripțiile din Scythia Minor, V. Capidava-Troesmis-Noviodunum*, Em. (ed.), București, 1980.

2. Izvoare literare antice și cartografice:

- Ammianus
- Marcellinus Ammianus Marcellinus, *Rerum gestarum libri qui supersunt* (eds. L. Traube, G. Heraeus), Berlin, 1963.
- Appian *Appiani historia Romana* (eds. P. Viereck, A. G. Roos), Leipzig, I², 1962, II, 1905.
- Avienus Rufus Festus Avienus, *Ora Maritima*, Lateinisch und Deutsch, Herausgegeben Diechtrich Stichtenoth, Darmstadt, 1968.
- Caesar Caius Iulius Caesar, *Commentarii rerum gestarum belli Gallici*, I-VIII, übersetzung Otto Schönberger, München/Zürich, 1990.
- Cassius Dio *Cassi Dionis Cocceiani Historiarum Romanorum quae supersunt* (eds. U. Ph. Boissevain), I-IV, Berlin, 1895-1931.
- Diodor Diodoros Siculus, *Bibliotheca historica* (eds. C.H. Oldfather, C.L. Sherman, C. Bradford Welles), London, 1933.
- Hecataeus *Hecataei Milesii Fragmenta* (ed. R. H. Klausen), Berlin, 1831.
- Justinus Marcus Junianus Justinus, *Epitoma Historiarum Philippicarum*, (ed. Marie-Pierre Arnaud-Lindet), Paris, 2003.
- Ovidius Publius Ovidius Naso, *Tristia, Ibis, Ex Ponto libri* (eds. R. Merkel, R. Ehwald, W. Lewy), Leipzig, 1922.
- Pausanias Pausanias, *Reisen in Griechenland* (übersetzung Ernst Mezer, ed. Felix Eckstein), München, 1986-1989.
- Plinius Plinius, *Naturalis historiae libri* (ed. C. Mayhoff), I-V, Leipzig, 1892-1909.
- Polybios *Polybii Historiae* (eds. Th. Büttner-Wobst), I-IV, Leipzig, 1888-1905.
- Ptolemeus Claudius Ptolemaeus, *Geographia* (ed. Th Müller), Paris, 1855.
- Ann.Ravena *Ravennatis Anonymi Cosmographia. Itineraria Romana II* (ed. I. Schnetz), Leipzig, 1940.
- Strabon Strabonis, *Geographica* (eds. Th. Müller, Fr. Dübner), Paris, 1853

- Tacitus *P. Cornelii Taciti Libri qui spersunt* (eds. C. Halm, G. Andresen), I-II, Leipzig, 1949-1952.
- Titus Livius *Ab Urbe Condita libri* (eds. H. Müller, W. Weissenborn), Berlin 1880-1910.

3. Lucrări generale și speciale:

- Alföldy 1968 Alföldy G., *Die Hilfstruppen der römischen Provinz Germania Inferior*, Düsseldorf, 1968.
- Alföldy 1969 Alföldy G., *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatien*, Heidelberg, 1969.
- Alföldy 2000 Alföldy G., *Das Heer in der Sozialstruktur des Römischen Kaiserreiches*, Alföldy G. (ed.), *Kaiser, Heer und Gesellschaft in der Römischen Kaiserzeit*, Stuttgart, 2000, 33-59.
- Ardevan 2002 Ardevan R., *Cu privire la inscripția CIL III, 8227 din Scupi*, *Analele Universității „Dunărea de Jos”*, Galați, seria Istorie I, 2002, 39-43.
- Aricescu 1977a Aricescu A., *Armata în Dobrogea romană*, 1977, București.
- Aricescu 1977b Aricescu A., *Le veterans du limes scythique*, *Studien zu den Militärgrenzen Roms II. Vorträge des 10. Internationales Limeskongresse in der Germania Inferior*, Köln, 1977, 263-266.
- Bako 1980 Bako G., *Cohors I Bracaraugustanorum*, *SCIIVA* 31, 1980, 631-635.
- Barnea 1988 Barnea Al., *Municipium Noviodunum. Nouvelles données épigraphiques*, *Dacia N.S.* 32, 1988, 53-60.
- Barnea 1991 Barnea Al., *Municipium Noviodunum*, *Peuce* 10, 1991, 81-84.
- Bălțeanu 1999 Bălțeanu D., *Aria de recrutare a trupelor auxiloare din provinciile moesice în perioada Principatului (I)*, *Arhivele Olteniei S.N.* 14, 1999, 39-71.
- Bălțeanu 2000 Bălțeanu D., *Aria de recrutare a trupelor auxiliare din provinciile moesice în perioada Principatului (II)*, *Arhivele Olteniei S.N.* 15, 2000, 15-40.
- Bărbulescu 2001 Bărbulescu M., *Viața rurală în Dobrogea romană*, Constanța, 2001.
- Bărcă,

- Sîrbu 2000 Bârcă V., Sîrbu V., *Daces et Romains au Nord de l'embouchure du Danube (Ier-IIIe siècles après J.-C.)*. Nouvelles données archéologiques, Acta Musei Napocensis 37/I Arheologie, Cluj-Napoca, 2000, 69-97.
- Benea 1983 Benea D., *Din istoria militară a Moesiei Superior și a Daciei. Legiunea a VII-a Claudia și Legiunea a IV-a Flavia*, Cluj-Napoca, 1983.
- Beneš 1970 Beneš J., *Die römischen Auxiliarformationen in unteren Donaauraum*, SbornikBrni E-15, 1970, 159-209.
- Beneš 1978 Beneš J., *Auxilia romana in Moesia atque in Dacia. Zu den Fragen des römischen Verteidigungssystems im Unteren Donaauraum und in den angrenzenden Gebieten*, Praga, 1978.
- Beševliev 1968 Beševliev V., *Keltische Ortsnamen in der Kastellverzeichnissen bei Prokop*, Actes du Premier congrès international de études balkaniques et sud-est européennes Bd. 6, Sofia, 1968, 415-423.
- Beševliev 1977 Beševliev V., *Zwei vulgärlateinische Inschriften aus Bulgarien*, Klio, 59/2, 1977, 265-266.
- Beševliev 1988 Beševliev V., *Der Herkunft des Stadtnamens Видин*, Linguistique Balkanique 31, 1988.
- Birley 1978 Birley E., *Alae named after their Commanders*, Ancient Society 9, 1978, 257-275.
- Birley 1986 Birley E., *The Flavian Colonia at Scupi*, ZPE 64, 1986, 209-216.
- Birley 1988 Birley E., *The Roman Army*, Papers 1929-1986, Amsterdam, 1988.
- Birley 1989 Birley E., *Some legionary centurions*, ZPE 79, 1989, 114-128.
- Bleckmann 2009 Bleckmann B., *Die Germanen*, München, 2009.
- Bloch 1969 Bloch R., *L'epigraphie Latine*, Paris, 1969.
- Bounegru 2011 Bounegru O., *Aspecte ale romanizării în mediul rural din Scythia Minor (sec.II-III p. Chr.)*, Rubel Al. (coord.), *Romanizarea. Impunere și azeziune în Imperiul Roman*, Iași, 2011, 233-242.
- Boyanov 2008 Boyanov I., *Oescus – from Castra to Colonia*, Archaeologia Bulgarica 12/3, 2008, 69-76.
- Boyanov 2010 Boyanov I., *Municipium Aurelium Durostorum or vicus Gavidina*, Archaeologia Bulgarica XIV- 2, 2010, 53-59.

- Cagnat 1898 Cagnat R., *Cours d'épigraphie latine*, Paris, 1898.
- Cichorius 1894 Cichorius C., *Ala*, RE I, 1894, col 1223-1270.
- Cichorius 1901 Cichorius C., *Cohors*, RE IV, 1901, col. 231-356.
- Cheesman 1968 Cheesman G. L., *The auxilia of the Roman Imperial Army*, Roma, 1968.
- Conrad 2004 Conrad S. *Die Grabstelen aus Moesia Inferior*, Leipzig, 2004.
- Christescu 1937 Christescu V., *Istoria militară a Daciei romane*, București, 1937.
- Curcă 2006 Curcă R., *L'anthroponymie non-romaine dans les inscriptions latines de la Mésie Inférieure (entre les rivières Oescus et Iatrus)*, *Classica et Christiana*, 1, 2006, 73-80.
- Dauzat 1957 Dauzat A., *Les noms de lieux*, Paris, 1957.
- Delamarre 2007 Delamarre X., *Noms de personnes celtiques dans l'épigraphie classique*, Paris, 2007.
- Detschew 1957 Detschew D., *Die thrakischen Sprachreste*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Kl. Schriften der Balkankommission, Linguist. Abteilung XV, Wien, 1957.
- Doruțiu-Boilă 1978 Doruțiu-Boilă E., *Über den Zeitpunkt der Verleihung des Munizipalrechts in Scythia Minor*, *Dacia XXII*, Bucarest, 1978, 245-247.
- Duridanov 1980a Duridanov I., *Les rapports linguistiques entre les Thraces et les Celtes*, *Noi Tracii* 7, 68, 1980, 9-12.
- Duridanov 1980b Duridanov I., *Les rapports linguistiques entre les Thraces et les Celtes*, *Noi Tracii* 7, 69, 1980, 4-6.
- Duridanov 1997 Duridanov I., *Keltische Sprachspuren in Thrakien und Mösien*, în *Zeitschrift für celtische Philologie (ZcP)*, volume 49-50, Issue 1, 1997, 130-142.
- Dusanic 1977a Dusanic S., *Aspects of Roman Mining in Noricum, Pannonia, Dalmatia and Moesia Superior*, *ANRW II/6*, 52-79.
- Dusanic 1977b Dusanic S., *Mounted Cohorts in Moesia Superior*, *LIMES. Akten des XI. Internationalen Limeskongresses*, Székesfehérvár (30.08.-6.09.1976), Budapest, 1977, 237-247.
- Eck,

- Pangerl 2005c Eck W., Pangerl A., *Zwei Konstitutionenn für die Truppen Niedermösiens vom 9. September 97*, ZPE 151, 2005, 185-192.
- Eck,
Pangerl 2008 Eck W., Pangerl A., *Moesia und seine Truppen. Neue Diplome für Moesia, Moesia Superior und Moesia Inferior*, Chiron 38, 2008, 317-394.
- Evans 1967 Evans D. E., *Gaulish Personal Names. A study of some Continental Celtic Formations*, Oxford, 1967.
- Falileyev 2005 Falileyev A., *Celtic presence in Dobroudja. Onomastic Evidence*, V. Cojocar (ed.), *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Greek Colonization to the Ottoman Conquest*, Iași, 2005, 291-303.
- Falileyev 2006a Falileyev A., *Alt-celtischer Sprachschatz: The Ukrainian Contribution*, Séamus Mac Mathúna, Maxim Fomin (ed.), *Parallels between Celtic and Slavic*. Proceedings of the First International Colloquium of Societas Celto-Slavica held at the University of Ulster, Coleraine, 19-21 June 2005, 2006, 71-.
- Falileyev 2006b Falileyev A., *The Celtic Presence in the Central Balkans: evidence of place-names*, Orpheus 16, 2006, 27-32.
- Falileyev 2007a Falileyev A., *Celtic Dacia: personal names, place-names and ethnic names of Celtic origin in Dacia and Scythia Minor*, Aberystwyth, 2007.
- Falileyev 2007b Falileyev A., *Zwischen Mythos und Fehler: Pseudo-keltische Ortsnamen auf der Balkanhalbinsel*, Birkhan H. (ed.), *Kelten-Einfälle an der Donau*. Akten des Vierten Symposiums deutscher Sprachiger Keltologinnen und Keltologen, Wien, 2007, 195-202.
- Gavrilovic 2007 Gavrilovic N., *Romano-Celtic religion in the Central Balkans and the cult of Dea Orcia*, Journal of Roman Archaeology, 67/1 (Continuity and Innovation in Religion in Roman West), R. Haeussler, A. C. King (ed.), Portsmouth, Rhode Island 2007, 135–142.
- Gavrilovic 2012 Gavrilovic N., *Traces of Celtic Population and Beliefs in the Roman Provinces of the Central Balkans*, A. Hofeneder, P. de Bernardo Stempel (eds.), *Théonymie Celtique, Cultes, Interpretatio/Keltische Theonymie*,

- Kulte, Interpretatio*, X. Workshop F.E.R.C.A.N., Paris, 24.-26. Mai 2010, Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 2012, 175-182.
- Gavrilovic 2013 Gavrilovic N., *Relief of Epona from Viminacium. Certain Considerations about the Cult of Epona in Central Balkans*, W. Spickermann, L. Scheuermann (Hrsg.), *Keltische Götternamen als individuelle Optionen?* Akten des 11. internationalen Workshops „Fontes Epigraphici Religionum Celticarum Antiquarum” vom 19.-21. Mai 2011 an der Universität Erfurt, Rahden, 2013, 250-261.
- Gerov 1968 Gerov B., *Keltische Spuren in Westthrakien*, in *Studien zur Geschichte und Philosophie des Altertums*, Budapest, 1968, 349-355.
- Gerov 1977 Gerov B., *Zum Problem der Entstehung der römischen Städte am Unteren Donaulimes*, *Klio* 59/2, 1977, 299-309.
- Gerov 1980a Gerov B., *Epigraphische Beiträge zur Geschichte des mösischen Limes in vorclaudischer Zeit*, Gerov B. (Hrsg.), *Beiträge zur Geschichte der Römischen Provinzen Moesien und Thrakien*, Amsterdam, 1980, 147-167 (original *AAntHung.* 15).
- Gerov 1989 Gerov B., *Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae*, Sofia, 1989.
- Golubovič 1998 Golubovič S., *Graves of the Mala Kopasnica-Sase Type at the Viminacium Cemetery from an Aspect of their Ethnic Origin*, *The Thracian World at the Crossroads of Civilizations II*, Bucharest, 1998, 247-260.
- Golubovič,
- Mrđić 2010 Golubovič S., Mrđić N., *Territory of Roman Viminacium from Celtic to Slavic Tribes*, *ANODOS, Studies of the Ancient World*, X, 2010, 117-125.
- Gostar 1958 Gostar N., *Singidunum și Singidava*, *SCIV*, tom 9/2, 1958, 413-420.
- Gostar 1967 Gostar N., *Aliobrix*, *Latomus* XXVI, 4, 1967, 987-995.
- Gostar 1967 Gostar N., *Unitățile militare din „castellum” roman de la Bărboși [The Garrisons from the Roman Castrum of Bărboși]*, *Danubius* I, 1967, 107-113.
- Holder 1961 Holder A., *Alt-Celtischer Sprachschatz*, vol. I-III, Leipzig, 1961.

- Holder 1980 Holder P. A., *Studies in The Auxilia of the Roman Army from Augustus to Trajan*, Oxford, 1980.
- Holder 2003 Holder P., *Auxiliary deployment in the reign of Hadrian*, in J.J. Wilkes (ed.) *Documenting the Roman Army. Essay in honour of Margaret Roxan*, London, 2003.
- Hubert 1983 Hubert H., *Celții și civilizația celtică*, București, 1983.
- Husar 1999 Husar A., *Celți și germani în Dacia romană*, Cluj, 1999.
- Iliev 2011 Iliev J., *Epigraphic information about the Institutions of the roman colonies in Moesia Superior and Moesia Inferior (1st-3rd Centuries AD.)*, Дни на науката '2011. Велико Търново, 2011, 41-56.
- Irby-Massie 1996 Irby-Massie G., *The Roman Army and the Cult of the Campestres*, ZPE 113, 1996, 293-300.
- Isaac 2002 Isaac G. R., *Places-names in Ptolemy's Geography. An Electronic Data Base with Etymological Analysis of the Celtic Name-Elements* (CD-ROM), Aberystwyth, 2002.
- Ivanov 1994 Ivanov R., *Zwei Inschriften der beneficiarii consularis aus dem Kastell Abritus in Moesia Inferior*, ZPE 100, 1994, 484-486.
- Ivanov 1997 Ivanov R., *Das römische Verteidigungssystem an der unteren Donau zwischen Dorticum und Durostorum (Bulgarien) von Augustus bis Maurikios*, BerRGK, 1997, 467-640.
- Ivanov 2006 Ivanov R., *Written Sources, Name, Historical-Geographical Maps and Roads*, în R. Ivanov, G. Atanasov, P. Donevski, *History of Silistra, vol I. The ancient Durostorum*, Sofia, 2006, 32-58.
- Ivantchik,
Falileyev 2012 Ivantchik A., Falileyev A., *A Celtic Dedication from Olbia? A Reassessment*, Descat R. (ed.), *STEPHANÈPHOROS de l'économie antique à l'Asie Mineure*, Bordeaux, 2012, 335-340.
- Ivantchik,
Krapivina 2007 Ivantchik A., Krapivina V., *A roman military diploma issued to a sailor of the Classis Flavia Moesica*, Chiron 37, 2007, 219-242.

- Janakieva 1999 Janakieva S., *Vergleichende Analyse der Onomastik aus dem thrakischen und aus dem dako-mösichen Gebiet*, DIOS I, 1999, 81-93.
- Jovanović 1984 Jovanović B., *Les sépultures de al nécropole celtique de Pécine près de Kostolac (Serbie du nord)*, Études Celtiques XXI, 1984, 63-93.
- Jovanović 1987 Jovanović B., *Keltska kultura u Jugoslaviji*, Benac A. (ed.) *Praistorija jugoslavenkih zemalja V*, Sarajevo, 1987, 805–854.
- Jullian 1908 Jullian C., *Histoire de la Gaule*, vol. I: *Les invasions gauloises et la colonisation greque*, Paris, 1908.
- Kajanto 1965 Kajanto I., *Latin Cognomina*, Helsinki, 1965.
- Kajanto 1977 Kajanto I., *On the peculiarities of women's nomenclature*, Duval N. (ed.), *L'onomastique latine, Colloques Internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique*, No. 564, Paris, 13-15 octobre 1975, Paris, 1967, 147-161.
- Kajanto 1966 Kajanto I., *Supernomina, A study in Latin Epigraphy*, Helsinki, 1966.
- Kajanto 1963 Kajanto I., *Onomastic studies in the early Christian inscriptions of Rome and Carthage*, Helsinki, 1963.
- Kajava 1994 Kajava M., *Roman Female Praenomina. Studies in the Nomenclature of Roman Women*, Rome, 1994.
- Lörincz 2005 Lörincz B., *Onomasticon provinciarum Europae latinarum*, Budapest, 2005.
- Lörincz 2001 Lörincz B., *Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. Teil I: Die Inschriften*, Wien, 2001.
- Matei-Popescu 2004 Matei-Popescu F., *Trupe auxiliare romane din Moesia Inferior*, SCIVA, 52-53, 2004, 173-242.
- Matei-Popescu 2005 Matei-Popescu F., *Despre identitatea cohortelor I Bracaraugustanorum equitata și I Bracarorum civium Romanorum*, in Corona Laurea. Studii în onoarea Luciei Țeposu Marinescu, Bcuurești, 2005, 313-318.
- Matei-Popescu

- 2006-2007 Matei-Popescu F., *The Auxiliary Units from Moesia Superior in Domitian's Time and the Problem of CIL XVI, 41*, in *Ephemeris Napocensis*, 16-17, 2006-2007, 31-48.
- Matei-Popescu,
Țentea 2006a Matei-Popescu F., Țentea O., *Participation of the auxiliary troops from Moesia Superior in Trajan's Dacian Wars*, *Dacia*, NS, tome L, Bucarest, 2006, 127-140.
- Matei-Popescu,
Țentea 2006b Matei-Popescu F., Țentea O., *Trupele auxiliare din Germania Inferior și expedițiile dacice ale lui Traian*, Simpozionul Internațional daci și romani. 1900 de ani de la integrarea Daciei în Imperiul Roman, Timișoara 24-26 martie, 2006, 56-65.
- Matijević 2012 Matijević K., *Zur Mobilität zwischen dem Donauraum und dem Rheinland in römischer Zeit*, Boteva-Boyanova D., Mihăilescu-Bîrliba L., Bounegru O. (Hrg.), *Pax Romana: Kulturaustausch und Wirtschaftsbeziehungen in den Donauprovinzen des römischen Kaiserreichs. Akten der Tagung in Varna und Tulcea 1.-7. September 2008*, 2012, 99-124.
- Mihăilescu-Bîrliba
2006a Mihăilescu-Bîrliba L., *Etude démographique des militaires en Dobroudja romaine*, în *Classica & Christiana*, 1, 81-88.
- Mihăilescu-Bîrliba
2006b Mihăilescu-Bîrliba L., *Străinii în Moesia Inferior. Posibilități de identificare*, L. Mihăilescu-Bîrliba (ed.) *Structuri etno-demografice la Dunărea de Jos, sec. I-VII p. Chr.*, 2006, 153-160.
- Mihăilescu-Bîrliba
2008 Mihăilescu-Bîrliba L., *Un nouveau diplôme militaire de Mésie Inférieure*, *Dacia*, N.S., tome LII, Bucarest, 2008, 199-210.
- Mihăilescu-Bîrliba,
Piftor, Cozma 2007 Mihăilescu-Bîrliba L., Piftor V., Cozma R., *L'esperance de vie, la structure d' age et la mortalite en Pannonie (Ier-IIIe s.ap.J.C)*, 2007.

- Minkova 2000 Minkova M., *The Personal Names of the Latin Inscriptions in Bulgaria*, Frankfurt am Main, 2000.
- Mirkovic 1968 Mirkovic M., *Die Auxiliareinheiten in Mösien unter den Flaviens*, Epigraphische Studien Sammelband 5, Düsseldorf, 1968.
- Mirkovic 1977 Mirkovic M., *Einheimische Bevölkerung und römische Städte in der Provinz Obermösien*, ANRW II/6, 1977 811-848.
- Mirkovic 1986 Mirkovic M., *Zwei neue Stempel von augenärzten aus Obermösien*, ZPE 64, 1986, 217-222.
- Mirkovic 1987 Mirkovic M., *Neues Militärdiplom aus der Umgebung von Viminacium*, ZPE 70, 1987, 189-194.
- Mirkovic 1999 Mirkovic M., *New fragments of military diplomas from Viminacium*, ZPE 126, 1999, 249-254.
- Mirkovic 2000a Mirkovic M., *Euphrata et Romano Consulibus auf einem neuen Militärdiplom von der unteren Sava*, ZPE, 133, 2000, 286-290.
- Mirkovic 2000b Mirkovic M., *Military Diplomas from Viminacium and the Settlement of Auxiliary Veterans: City or Countryside?*, G. ALFÖLDY (ed.), *Kaiser, Heer und Gesellschaft in der Römischen Kaiserzeit*, Stuttgart, 2000, 365-375.
- Mirkovic 2007a Mirkovic M., *Married and Settled. The Origo, Privileges and Settlement of Auxiliary Soldiers*, M.A. SPEIDEL, *Militärdiplome. Die Forschungsbeiträge der Berner Gespräche von 2004*, Stuttgart, 2007, 327-345.
- Mirkovic 2007b Mirkovic M., *Moesia Superior. Eine Provinz an der Mittleren Donau*, Mainz am Main, 2007.
- Mirkovic,
Vasic 1986 Mirkovic M., Vasic M., *Zwei neue Militärdiplome: aus Pontes und aus Viminacium in Obermoesien*, ZPE 64, 1986, 219-222.
- Mócsy 1956 Mócsy A., *Untersuchungen zur Geschichte der römischen Provinz Moesia Superior*, in *Acta Arch.Hung.*, 11, 1956, 283-307.
- Mócsy 1959 Mócsy A. *Die Bevölkerung von Pannonien bis zu den Markomannen Kriegen*, Budapest, 1959.
- Mócsy 1974 Mócsy A., *Pannonia and Upper Moesia*, London.

- Mócsy 1977 Mócsy A., *Einige Probleme der Namenforschung im Lichte der Namengebung der Provinz Moesia Superior*, OnLat, 1977, 385-395.
- Opriș 1997 Opriș I., *O mărturie epigrafică privind staționarea cohorței I Ubiorum la Capidava*, SCIVA 3-4, 1997, 277-281.
- Opriș,
Popescu 1997 Opriș I, Popescu M., *Un nouveau préfet de la cohort de Capidava*, Pontica 30, 1997, 177-181.
- Parsons, Sims-
Williams 2000 Parsons D.N., Sims-Williams P. (Hsg.), *Ptolemy. Towards a linguistic atlas of the earliest Celtic place-names of Europe*, Aberystwyth, 2000.
- Paunov,
Roxan 1997 Paunov E., Roxan M., *The Earliest extant diploma of Thrace, A.D. 114 (=RMD I 14)*, ZPE 119, 1997, 269-279.
- Papazoglu 1978 Papazoglu F., *The Central Balkan Tribes in pre-roman times. Triballi, Autariatae, Dardanians, Scordisci and Moesians*, Amsterdam, 1978.
- Pârvan 1982 Pârvan V., *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926.
- Petolescu 2002 Petolescu C.C., *Auxilia Daciae*, București, 2002.
- Petolescu 2007 Petolescu C.C., *Cronica epigrafică a României*, SCIVA S.N. 3-4 [54], 2007, 365-390.
- Petolescu, Matei-
Popescu 2008 Petolescu C.C., Matei-Popescu F., *The Presence of the Roman Army from Moesia Inferior at the North of the Danube and the Making of the Dacia Inferior Province*, I. Piso (ed.), *Die Römischen Provinzen. Begriff und Gründung (Colloquium Cluj-Napoca, 28. September-1. Oktober 2006)*, Cluj-Napoca, 2008, 357-367.
- Petolescu,
Popescu 2004 Petolescu C. C., Popescu A.-T., *Ein neues Militärdiplom für die Provinz Moesia Inferior*, ZPE 148, 2004, 269-276.
- Petolescu,
Popescu 2007 Petolescu C.C., Popescu A.-T., *Trois fragments de diplômes militaires de Dobroudja*, Dacia N.S. LI, Bucarest, 2007, 147-151.

- Petrović 2006 Petrović V., *Pre-Roman and Roman Dardania: Historical and Geographical Considerations*, *BALCANICA XXXVII*, 2006, 7-25.
- Petrović 2009 Petrović V., *Voies de communication en Mesie Superieure*, *Classica&Christiana*, 4/2, Iași, 2009, 137-171.
- Petrović 2012a Petrović V., *Le passage des Celtes par la Dardanie antique d'après le sources écrites*, *Classica&Christiana* 7/2, 2012, 563-570.
- Petrović 2012b Petrović V., *L'inscription dédiée au Mars Campester de Timacus Minus (Provincia Moesia Superior)*, Wolfgang Spickermann (Hrgs.), *Keltische Götternamen als Individuelle Option? Akten des 11. International Workshops "Fontes Epigraphici Religionum Celticarum Antiquarum"* vom 19.-21. Mai 2011 an der Universität Erfurt, Erfurt 2012, 262-268.
- Pferdehirt 2004 Pferdehirt B., *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums (Kataloge vor- und frühgeschichtlicher Altertümer)*, Mainz, 2004.
- Pflaum 1960 Pflaum H.-G., *Les carrières procuratoriennes équestres sous le haut-empire romain*, I-IV, Paris, 1960.
- Pokorny 1959 Pokorny J., *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, vol. I-II, Bern, 1959
- Raybould, Sims-Williams 2007a Raybould M.E., Sims-Williams P., *A Corpus of Latin Inscriptions of the Roman Empire Containing Celtic Personal Names*, Aberystwyth, 2007.
- Raybould, Sims-Williams 2007b Raybould M.E., Sims-Williams P., *The geography of Celtic Personal Names in the Latin Inscriptions of Roman Empire*, Aberystwyth, 2007.
- Raybould, Sims-Williams 2009 Raybould M.E., Sims-Williams P., *Introduction and Supplement to the Corpus of Latin Inscriptions of the Roman Empire containing Celtic Personal Names*, Aberystwyth, 2009.
- Redžić, Raičković,

- Golubović 2006 Redžić S., Raičković A., Golubović S., *Hronologija viminacijumskih nekropola u svetlu pronađenih fibula*, Arheologija i prirodne nauke 1, Beograd, 2006, 57 - 60.
- Reinach 1895 Reinach S., *Epona*, Revue archéologique, 1895, 163-195.
- Reinach 1899 Reinach S., *Le Corail dans l'industrie celtique*, Revue Celtique 20, 1899, 127.
- Richardson 1976 Richardson J., *Roman provincial administration. 227 BC to AD 117*, London, 1976.
- Roxan 1981 Roxan M.M., *The Distribution of Roman Military Diplomas*, Epigraphische Studien. Sammelband, Köln, 1981, 265-286.
- Roxan 2000 Roxan M.M., *Veteran Settlement of the Auxilia in Germania*, G. Alföldy (ed.), *Kaiser, Heer und Gesellschaft in der Römischen Kaiserzeit*, Stuttgart, 2000, 307-327.
- Roxan , Eck 1997 Roxan M.M., Eck W., *A diploma of Moesia Inferior: 125 Jun. 1*, ZPE 116, 1997, 193-203.
- Saddington 1982 Saddington D.B., *The Development of the Roman auxiliary forces from Caesar to Vespasian (49 B.C.-A.D. 79)*, Zimbabwe, 1982.
- Saddington 2000 Saddington D.B., *The sorts of names used by auxiliaries in the Early Principate*, Alföldy G. (ed.), *Kaiser, Heer und Gesellschaft in der Römischen Kaiserzeit*, Stuttgart, 2000, 163-178.
- Sarnowski 1988 Sarnowski T., *L'armée romaine en Mésie Inférieure et sur la côte Nord du Pont Euxin*, Varşovia, 1988.
- Šašel 1977 Šašel J., *L'anthroponymie dans la province romaine de Dalmatie*, OnLat, 1977, 365-384.
- Šašel 1986 Šašel J., *Cohors I Montanorum*, *Studien zu den Militärgrenzen Roms III. 13. Internationaler Limeskongreß, Aalen 1983*, 1986, 782-786.
- Saxer 1967 Saxer R., *Untersuchungen zu den Vexillationen des römischen Kaiserheeres von Augustus bis Diokletian*, Köln, 1967.
- Scheidel 1996 Scheidel W., *Measuring sex, age and death in the Roman Empire. Explorations in ancient demography*, Ann Arbor. Journal of Roman Archaeology, suppl. ser. 21. Hbk, 1996.

- Schindel 1998 Schindel N. *Zwei neue Militärdiplome aus der Provinz Moesia Superior*, *Tyche* 13, 1998, 221-227.
- Schönfeld 1911 Schönfeld M., *Wörterbuch der altgermanischen Personen- und Völkernamen*, Heidelberg, 1911.
- Schulze 1904 Schulze W., *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, Göttingen, 1904.
- Scorpan 1981 Scorpan C., *Cohors I Cilicum at Sacidava and Scythia minor*, *JRS* LXXI, 1981, 98-102.
- Sims-Williams
2006 Sims-Williams P., *Ancient Celtic Place-Names in Europe and Asia Minor from Antiquity*, Oxford, 2006.
- Sîrbu, Bârcă 2000 Sîrbu V., Bârcă, *Daci și romani în sudul Bugeacului (sec. I-III d. Chr.) [Daces et Romains au Sud du Budgeac (Ier-IIIe siècles après J.-C.)]*, în *Daci și romani la începutul secolului al II-lea p. Hr. La Nordul Dunării*, Universitatea de Vest, Timișoara, 2000, 29-78.
- Spaul 1994 Spaul J., *Ala. The auxiliary cavalry units of the Diocletians imperial army*, Andover, 1994.
- Spaul 2001 Spaul J., *Cohors². The evidence for and a short history of the Auxiliary Infantry Units of the Imperial Roman Army*, Andover, 2001.
- Strobel 1984 Strobel K. *Untersuchungen zu den Dakerkriegen Trajans. Studien zur Geschichte des mittleren und unteren Donauraumes in der Hohen Kaiserzeit*, Bonn, 1984.
- Strobel 1986 Strobel K., *Zur Rekonstruktion der Laufbahn des C. Velius Rufus*, *ZPE* 64, 1986, 265-286.
- Strobel 2000 Strobel K., *Zur Geschichte der Legiones V (Macedonica) und VII (Claudia Pia Fidelis) in der frühen Kaiserzeit und zur Stellung der Provinz Galatia*, in LE BOHEC, Y. (ed.), *Les Légions de la Rome sous le Haut-Empire*, Actes du Congrès de Lyon (17-19 septembre 1998), Lyon, 2000, 515-528.
- Suceveanu 1977 Suceveanu Al., *Viața economică în Dobrogea romană*, București, 1977.
- Suceveanu 1992 Suceveanu A., *Römische Städte im Donauraum*, H.-J. Schalles (ed.), *Die Römische Stadt im 2. Jahrhundert n. Chr. Der Funktionswandel des*

- öffentlichen Raumes, Kolloquium in Xanten vom 2. bis 4. Mai 1990, Köln, 1992, 63-69.*
- Suceveanu 1998 Suceveanu Al., *Două inscripții inedite de la Histria, Pontica* 31, 1998, 109-117.
- Suceveanu,
Barnea 1991 Suceveanu A., Barnea A., *La Dobroudja romaine*, Bucarest, 1991.
- Syme 1971 Syme R., *Danubian Papers*, Bucharest, 1971.
- Szabó 1991 Szabó M., *Les Celtes dans la cuvette des Karpates*, în *Mélanges de la Casa de Velázquez*, tome 27-1, 1991, 155-177.
- Szabó 1996 Szabó M., *L'expansion celte et l'armement décoré* în *Mélanges de l'Ecole française de Rome, Antiquité T.* 108, no. 2, 1996, 523-553.
- Szabó 2001 Szabó M., *La formation de la communauté culturelle des Celtes orientaux au IIIe siècle av. J.-C.* în *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 145e année, N. 4, 2001, 1705-1724.
- Tapavički-Ilić 2003 Tapavički-Ilić M., *Manche Überlegungen zur romanisierung der Skordisker*, *Balkanica XXXIV*, 2003, 7-19.
- Tapavički-Ilić 2004 Tapavički-Ilić M., *Die Romanisierung der Skordisker*, Leidorf, 2004.
- Tapavički-Ilić 2008 Tapavički-Ilić M., *The romanization of Scordiscian Pottery (as shown by the exemple of bowl finds from Viminacium)*, *Rei Cretariae Romanae Acta* 40, 2008, 195-197.
- Theodossiev 2004 Theodossiev N., *Celtic Settlement in North-Western Thrace during the Late Fourth and Third Centuries BC: Some Historical and Archaeological Notes*, H. Dobrzańska, V. Megaw, P. Poleska (eds.), *Celts on the Margin: Studies in European Cultural Interaction VII c BC – I c AD: Essays in Honor of Zenon Woźniak*, Kraków, 2004,
- Țentea, Matei-
Popescu 2004 Țentea O., Matei-Popescu F., *Alae et cohorts Daciae et Moesiae. A review and updating of J. Spaul's Ala² and Cohors²*, *AMN* 39-40/I, 2004, 259-296.
- Thierry 1828 Thierry Amédée, *Histoire des Gaulois*, Bruxelles, 1828.
- Todd 2004 Todd M., *The Early Germans*, Oxford, 2004.

- Todorovič 1968 Todorovič J., *Kelti u jugoistočnoj Evropi*, Beograd, 1968.
- Tomachek 1893 Tomaschek W., *Die alten Thraken. Eine ethnologische Untersuchung*, Teil I, Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse, Bd. 128, Wien, 1893.
- Tomachek 1894 Tomaschek W., *Die alten Thraken. Eine ethnologische Untersuchung*, Teil II, Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse, Bd. 131, Wien, 1894.
- Tudor 1978 Tudor D., *Oltenia romană*, București, 1978.
- Valvo 2008 Valvo A., „*Domo triumphalis*” in un’*iscrizione militare din Bulgaria e intorno a CIL V, 4923*, Basso P. Buonopane A., Cavarzere A., Pesavento S. (edd.), *Est ille enim flos Italiae...Vita economica e sociale nella Cisalpina romana*, Atti delle Giornate di studi in onore di Ezio Buchi, Verona, 2008, 279-284.
- Von Uslar 1980 Von Uslar R., *Die Germanen vom 1. Bis 4. Jahrhundert nach Chr.*, Stuttgart, 1980.
- Velkov 1961 Velkov V., *Zur Geschichte eines Donaukastells in Bulgarien*, Klio 39, 1961, 215-221.
- Velkov 1981 Velkov V., *Thrace and Lower Moesia during the Roman and the Late Roman Epoch. Some aspects of the Historical Development*, KLIO 63/2, 1981, 473-483.
- Velkov,
Gerassimova-
Tomova 1989 Velkov V., Gerassimova-Tomova V., *Kulte und Religionen in Thrakien und Niedermösien*, ANRW II/18/2, 1989, 1317-1361.
- Vulpe,
Barnea 1968 Vulpe R., Barnea I., *Din istoria Dobrogei. Romanii la Dunărea de Jos*, București, 1968.
- Wagner 1938 Wagner W., *Die Dislokation der römischen Auxiliarformationen in den Provinzen Noricum, Pannonien, Moesien, und Dakien von Augustus bis Gallienus*, Berlin, 1938.
- Weiss 1911 Weiss J., *Die Dobroudtscha im Altertum, Zur Kunde der Balkanhalbinsel XII*, Sarajevo, 1911.

- Weiss 2001 Weiss P., *Das Konsuln paar vom 7. April 145 n. Chr. Noch einmal zu den Auxilien von Moesia Inferior und Thracia unter Antoninus Pius*, ZPE 134, 2001, 261-266.
- Weiss 2008 Weiss P., *Militär diplome für Moesia (Moesia, Moesia Superior, Moesia Inferior)*. Chiron 38, 2008, 267-316